

Koldingbogen

ÅRSTAL:	2004
FORFATTER:	Søren Mulvad
TITEL:	Gennem Kolding i knickers 1954 – 60.
KORT RESUME:	Forfatterens erindringer fra sin barndom i Kolding og Dons.

GENNEM KOLDING I KNICKERS 1954-60

AF SØREN MULVAD

I sidste års Koldingbog har Paul Frederiksen skrevet så smukt om sit barndomshjem, hvilket gav mig lyst til at meddele nogle få erindringer fra min egen barndom i Kolding. Den falder noget senere end Paul Frederiksens. Jeg flyttede delvist til Kolding i 1954 og allerede derfra igen 1960. Når jeg siger delvist hænger det sammen med, at jeg helst forblev hos mormor i huset i Persillegade (nu: Persillevej) i Dons og tilbragte alle weekender og ferier hos hende og senere hos min morbror samme sted.

Min mormor, Anna Kjær, havde haft damefrisørsalon i Jernbanegade 17 fra en gang efter første Verdenskrig og indtil 1930, og mor havde gået i Marie Mikkelsens Børnehave i Markdanersgade som lille. Mors søskende boede i og omkring Kolding, og jeg selv boede indtil mors andet ægteskab sammen med hende og hendes første mand i min mormors hus i Dons.

KOLDING SET FRA DONS

Kort før jeg skulle begynde i første klasse på Riis Toft Skole, blev mor gift anden gang, og vi flyttede ind i en meget lille 2-værelses lejlighed i Karolinegade hos snedkermester Kruse Christiansen. Kolding var mig ikke ukendt, men dog en noget fjern og lidt uvedkommende størrelse. I Dons hedder det altid

“ude i Kolding”, og jeg syntes, det var lidt krukket, da morbror Basse (Søren Kjær) flyttede hjem og talte om “inde i byen”.

Jeg havde været med mormor på indkøb i Østergades Varehus og fået en rød sodavand hos Klåborg ved de runde borde med glas-dække og skovmotiver, inden vi skulle hjem. Somme tider skulle der spares, og så lod mormor sig en kop kaffe servere i ventesalen på den gamle rutebilstation over for Kolding Latinskole. Det kunne også ske, at vi hos bager Funder skulle købe et stykke sødt brød med hjem.

Rutebilen blev kørt af enten vognmand Kaad eller hans chauffør “Folle”, som begge levede helt op til den landligt-idylliske forestilling om de venlige folk, der kendte alle på ruten. Når gamle fru Blem med den skæve ryg i Dons skulle med, steg Folle ud og gav hende en hånd på trinet. Fru Blem var heller ikke hvem som helst. Den gamle lærer Majaard i Dons var altid trukket i diplomatfrakke og bowler, når han skulle med rutebilen. Man tog selvfølgelig ikke til Kolding i dagligtøjet. “Morgenbilen”, dvs. den, der kørte skolebørn og butiksfolk til Kolding, var dubleret. Først kom vognmanden selv i den gamle røde halvtomme bil med lang køler. Dernæst kom Folle i den nye, gule og blå bil, stuvende overfyldt. Kaad holdt ikke for landevejspassagerer, men kørte lige igennem.

Så kunne Folle vær-så-god gøre holdt og samle op langs ruten.

Mor arbejdede flere steder, førend hun kom til Salon Borgen hos den excentriske Frøken Larsen. Ved en enkelt lejlighed havde jeg siddet bag på cyklen, når mor cyklede til arbejde, og cyklen blev parkeret i den lange trekantede "Cykelstalden" i Bredgade. Så spadserede vi enten ned i Hyrdestræde, hvor Frøken Marie Mikkelsens Børnehaven var flyttet hen, og jeg blev passet der nogle dage, eller om til nonnernes børnehaven ved Sct. Michaels Kirke, hvor jeg også en kort tid blev passet. Det var her jeg til min skræk opdagede, at nonnerne havde luft, hvor jeg havde ventet hoved. En pige stak nemlig en nål igennem det hvide hovedlin på en af søstrene, og jeg kunne se, at der kun var luft bagved!

Hos Marie Mikkelsen skulle alle børn sove til middag og i øvrigt lege inde, mens naboen sov til middag. "I skal være inde, provsten sover til middag!" Hun genkendte mig altid, når hun år senere mødte mig, hilste og bad mig hilse mor og mormor.

KAROLINEGADE 4A

Huset i Karolinegade 4A havde den gang to emaljeskilte nedenfor hoveddøren: "Bude og Træsko henvises til Køkkentrappen" og "Al Handel og Betleri frabedes". To gange årligt henviste værten, Kruse Christiansen, alle beboere til køkkentrappen, for da blev hoveddøren låst af en uge, mens han egenhændigt ferniserede hovedtrappen. Ellers blev hoveddøren låst af hver aften klokken 22. Indtil da skulle beboerne, skiftevis i højre og venstre side på etagerne, lade entrelampen

Karolinegade set fra Haderslevvej. Foto i Teknisk Forvaltning, 1972.

over døren brænde om aftenen til låsetid, så der kunne være lys på trappen. På tørreloftet stod en stor kasse sand med en skovl i. Det var et levn fra krigens tid, hvor sandet skulle bruges til at kaste på eventuelle brandbomber, der kunne ramme huset. Nede i kælderen var et kloakdæksel, hvor Kruse Christiansen stillede sig på en gulvklud, når der var voldsomt regnvejr. Så stod han timelangt ret op og ned i buldermørke for at forhindre, at kloakken skyllede op i kælderen fra den sydlige og højere liggende del af byen. Man undrer sig over, at han ikke fik lagt et par fliser på dækslet!

Snedkermester Kruse Christiansen blev vor gode ven. Han lagde villigt øre til, når mor var ked af det over, at manden drak og ikke tog sig synderligt af hjemmet. Når det gik helt galt, lod hun os lægge ind på Christiansens gæsteværelse, for at vi ikke skulle være i lejligheden, når Bent Mulvad kom fuld hjem

fra "Helmerhus", en tilrøget og kedelig snask, for så kunne der godt blive ballade.

Over gården lå Christiansens værksted, hvor også Svensson arbejdede. Det var et eventyrrige at komme derind. Der duftede af høvlet træ og kogt lim, og vi drenge måtte hente pindestumper, og hvad vi havde lyst til fra affaldsbunken. I kontoret var det store tegnebord med skuffer under, hvor vi måtte stemple med de mange spændende stempler på en gammel avis. Kruse Christiansen havde haft værksted i Kiel før Den anden Verdenskrig, men da han så, hvor det bar hen, listede han stiltørdigt en del af familiens ting ned til sin lystbåd i havnen, og en skønne søndag forlod de alt, sejlede ud på "lysttur" og tog til Kolding. Hans kone døde, kort før vi flyttede ind, og hans kælderrum var fyldt med nips, som han havde eksporteret ud af lejligheden efter hendes død. Jeg fik som barn en flot forsølvet kammerstage af ham dernedefra, som jeg har endnu. Til middag spadserede han regelmæssigt hen i slagteriudsalget og købte 60 gram fars, som han kogte som en kødbolle og drak suppen til, direkte af gryden. Han drak to liter sødmælk daglig og var "rent stel-og-betræk".

Husets beboere tog venligt imod mig og senere min søster, der nærmest var eneste børn i huset. Fru Poulsen i stueetagen snakkede gerne (og meget) med børn, og hendes stiltørdige mand stod evigt i kælderen og savede brændsel til kakkelovnen. Deres datter, Myrna, var i Nordafrika med en dansetrup, og jeg har aldrig set hende. Når jeg blev indfanget af fru Poulsen for at gå et byærinde, var belønningen gerne tyve øre. En is kostede 25 øre.

Familien Laursen havde en lyshåret dat-

Søren Mulvad fotograferet efter at være faldet på isen, ca. 1958. Fotografiet er beskadiget.

ter, som jeg heller aldrig så ret meget til, hun var noget ældre end jeg. Men familien ønskede, at jeg søndag morgen ringede på, for at de kunne få bud med til bageren. Her oplevede jeg det mærkværdige, at de fik rosenbrød eller spandauere til morgenmad! Uhørt luksus. Fru Brøndum Sørensen og hendes mand "onkel Søren" skænkede mange glas saft-og-vand for os, og introducerede det mystiske begreb kolonihave for mig. Jeg blev senere ofte sendt ned til fru Sørensen for at "låne" en kop mel, et par skiver rugbrød, eller hvad mor nu ikke havde fået købt ind. Gad vide om det nogensinde blev leveret tilbage igen? Parret havde to døtre, hvoraf den

ene døde ung, og den anden blev gift med en ægypter, Nabi Sabilah. Brylluppet blev holdt i huset, og småkagerne blev bagt i adskillige af husets bageovne, selv om vist ingen af naboerne skulle med til festen. Ved siden af os på anden sal boede fru Trosborg, som hjalp mig med lektierne, og hvis mand døde efter svær sygdom. Så boede der en familie i kælderen i nogle små rum, men dem havde ingen i huset selskabelig omgang med, selv om det vist var stræbsomme og ædruelige folk. Der var også børn, men vi så dem næsten aldrig. Det hed sig, at Christiansen af

menneskeligt hensyn lod dem bo meget billigt, fordi de var fattige. Jeg aner ikke en gang, hvad de hed. Endelig boede der en fraskilt ældre mand, Knudsen, på et værelse, hvor der kun var en håndvask. Skulle han bruge toilettet, skulle han fra anden sal ned i kælderen. Mor havde som barn leget med hans datter. I kælderen havde hver lejlighed et kælderrum til brændsel og et til viktualier. Der var et badeværelse, som man kunne bruge en gang ugentligt. Her stod en stor tromlekakkelovn til opvarmning af badevandet, og der var et badekar. Når mor fyrede op,

Gården bag Karolinegade 4. Foto i Teknisk Forvaltning, 1972.

kunne man se på kobbertromlen, hvornår hele vandportionen var varm nok. Vi fyrede selvfølgelig med vore egne koks, og mor skulle tage ud af kakkelovnen igen tidligt næste morgen. Der gik for øvrigt en tid lang, inden mor opdagede, at der var badeværelse i huset. Før den tid gik hun af og til sammen med min søster og mig ud til Badeanstalten overfor den nye (nuværende) rutebilstation, hvor der var indrettet en række badeværelser i en ældre villa.

Over gården var vaskehuset, hvor de store træbaljer stod med bunden i vejret og vand øverst, for at de ikke skulle tørre ud. Vaskedagen en gang månedligt var rædsom. Mor skulle lægge i blød dagen forud, fyre gruekedlen op fra morgenstunden og efter megen sjasken og slæben med vandtunge linnedstykker, slæbe det hele op på loftet over anden etage, hvor der var tørreloft. Loftet nåede man ved hjælp af en tung træstige, der skulle flyttes fra reposen og bæres en halv etage op. Om sommeren kunne der dog tørres i gården. Efter nogle års forløb kom der et firma i Kolding, hvor man kunne leje en elektrisk vaskemaskine med indbygget vridemaskine. Den blev bragt og senere hentet igen af en budbil. Da der kom et automatvaskeri på "Buen", opgav mor at vaske i gården. Vaskedagene var ellers travle. Der var sjældent tid til at lave middagsmad. Så der vankede gerne stuede kartofler med en skive købt sylte den dag. Lejligheden var trist, de dage mor vaskede, og jeg skulle passe min søster. Der var for eksempel ikke fyret op i lejligheden på vaskedage. Mor havde nok at se til, når der skulle fyres under gruekedlen. Trist og emmet var det at gøre sig et ærinde i vaskehuset. Selv efter at automatvaskeriet

på Buen kom, tog det næsten en hel dag at ordne vasketøjet. Måske fordi mor ville have det hele gennem strygerullen, både sengetøj, viskestykker og undertøj.

Trappegangen havde en egen, efterhånden kær og hjemlig lugt. Beboerne havde pligt til efter tur at vaske trapperne, både køkken- og hovedtrapperne, en gang ugentligt. Gerne fredag aften. Mor fortalte, at fru Sørensen en gang havde vasket trappen og kigget op, da hun just stod ud for et nøglehul. Ud gennem nøglehullet stirrede et øje! Jo, der skete ikke meget, der ikke var under kontrol af hele opgangen. Der var ikke noget specielt sammenhold i huset. De sociale relationer styredes af private sympatier.

DET DAGLIGE BRØD

Kosten i småfolks hjem var noget anderledes, end man er vant til i vore dage. Mor gik meget op i sundhed, men lavede ret traditionel mad. Rismelsgrød, mannagrød, citronsuppe, romsuppe og kærnemælkssuppe var almindelige retter. Millionbøf, frikadeller og paneret flæsk var ofte på bordet. Var det småt med penge, kunne biksemad være en udvej. Så fik jeg en krone i hånden og skulle gå i slagteriudsalget efter "for en krone pålægsrester". Så blev der både til pålæg til skolemappakken og til kødfyld mellem brasekartoflerne. Bent Mulvad kom hver dag hjem til middag og fik varm mad. Når jeg kom fra skole, fik jeg opvarmet mad med det resultat, at jeg aldrig siden har spist opvarmede kartofler i sovs. Morgenmaden var så godt som altid havregryn eller om vinteren varm mælk hældt over brødbrokker med sukker på. Når opbevaringsforholdene var beskedne, var hus-

holdningen afhængig af, at der kunne købes ind dagligt. Naboerne var flinke til at byde på et æble eller et stykke kage, når man havde været et byærinde for dem. Især Christiansens mørdejsglagkage med æblefyld var en himmerrigsmundfuld. Til min konfirmation ønskede jeg sådan en kage af ham, hvad han også bragte med. Mor bagte ikke, vi havde ingen ovn.

Skolemaden var brød i madpapir. Pålæg var det forhåndenværende. Til tider var der kun marmelade eller kunsthonning i huset, og hvis madpapiret var sluppet op, klarede man sig med det aftagne brødpapir fra bageren. I skolen fik vi en kvart liter sødmælk af kommunen sammen med to vitaminpiller, og der var servering af varm mad i kælderens Børnebespisning. På den konto fik jeg ofte varm mad to gange dagligt. Lige bleg og splejset var jeg alligevel.

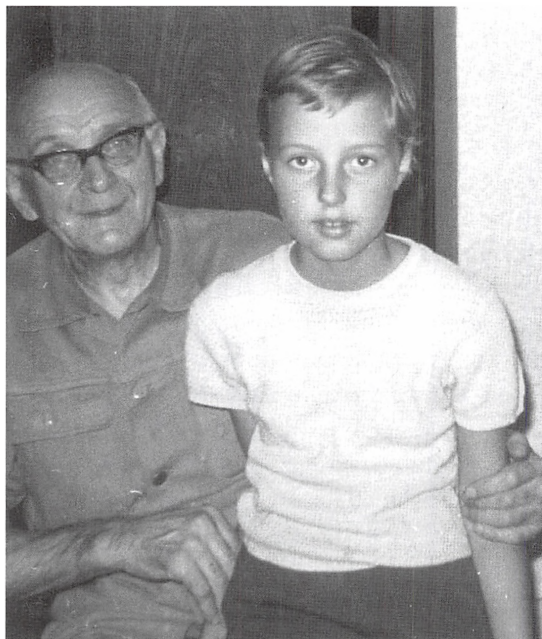
LEJLIGHEDEN

Inden for hoveddøren stod to kommoder ovenpå hinanden i den snævre entre. Hoveddøren kunne kun åbnes halvt, inden den stødte imod kommoderne. I entreen stod desuden en kurvekuffert, og i en niche var fire knager til overtøj. Køkkenet var blåmalt, havde et madskab, hvor også stod et ringbind med skatteregnskaber, garantisedler etc., støvsuger og kost. Et grydeskab, hvor en hylde var reserveret mit legetøj, og et serviceskab med en skuffe under foruden gasbord med to blus og en køkkenvask. Det var alt. Mor fik senere foranlediget, at der blev flyttet rundt på skabene, så der blev et stykke regulært køkkenbord.

I stuen var der lige plads til to klubstole og

en to-personers sofa med et diminutivt sofa-bord foran, det var hvad Bent Mulvad bragte ind i ægteskabet. Det lillebitte sofabord var vort spisebord igennem mange år. Mor kom med en lænestol og en ombygget klunkesofa, som stammede fra hendes søsters svigerforældre i Veerst, samt en gulvase. Der var en altan ud fra stuen. Sammen købte de en radio og to senge. Sovekammeret var tæt møbleret med tre voksne senge, min søsters vugge, et toiletbord og et klædeskab, hvor jeg havde mine Anders And blade og bøger stående ovenpå. Heroppe var mit læseværelse. Da mormor døde, kom ydermere hendes trædesymaskine til, men så kunne der heller ikke være et frimærke mere i lejligheden.

Trods de begrænsede pladsforhold søgte

Min søster Susanne sammen med snedkerme-ster Kruse Christiansen, ca. 1960.

mor en ung pige til hjælp i huset, da min søster var født. Efter annonce i Folkebladet kom Anni omme fra Hollændervej. Det fortæller lidt om mors opdragelse i et hjem, hvor "ung pige" var reglen. Der var bestemt ikke andre i vor omgangskreds, der holdt folk. Mine bedsteforældre i Clemensgade blev vist ret paf, da de erfarede arrangementet. Anni var ud af en større børneflokk, og jeg gik i klasse med hendes bror Bjarne. Hun skulle bo hjemme i en ret tæt fyldt bolig og have kost og løn hos os. Jeg kan ikke huske, hvor længe Anni var hos os.

På et tidspunkt blev en lejlighed i stueetagen ledig, da familien Laursen købte eget hus, og vi flyttede derned til bedre plads. Dels var rummene større, og dels var der et ekstra værelse, hvor vi fik børneværelse, og mor havde symaskine, klædeskab m.v. Her boede vi vist ikke så længe.

KVARTERET

Henne ad gaden på hjørnet af Haderslevvej lå butikken "Tusind Ting", hvis fregnede søn Erling jeg senere kom til at gå i klasse med. Butiksvinduerne var et eldorado for børn. Rundt om hjørnet lå Haderslevvejs Postkontor og en række butikker inden "Salon Borgen". Byen var i det hele taget karakteriseret ved en stor mængde af små butikker og værksteder, både med facader til gaden og mindre prangende over gårdene. I en kælderbutik i Dalbygade var en grønhandel, hvis ejer kørte i en grå gammel bil. Vi kaldte ham "én-øremanden". Der var nemlig to historier om ham i vor familie. En gang havde en kunde fundet en én-øre på gulvet i butikken. Den blev rakt over disken, og med man-

Forretningen "Tusindting", Haderslevvej 17. Fotograferet af P. Thastum, Kolding Folkeblad i januar 1961.

ge tak og buk blev den lagt i pengeskuffen. En anden gang var han aldeles ulykkelig over, at en kunde manglede én øre i at kunne betale sine varer. Et løg måtte tilbage i kassen. Det var ellers ikke almindeligt med så stram en nøjeregning.

Nede ad Haderslevvej lå den fornemme guldsmedebutik, hvis indehaver hed noget så elegant som Guldbrandsen, Slagteriudsalget og Andelsmejeriet. I Slagteriudsalgets vindue malede den slanke, skaldede bestyrer med smukke hvide bogstaver dagens tilbud med en pensel. I mejeriudsalget blev jeg daglig gæst – "en hel sød" var den faste bestilling. På fødselsdage kunne jeg købe 100 gram flødeskum, som stod færdigpisket i et hvidt isskab og blev vejet af i en papbakke. Havde jeg glemt den tomme mælkeflaske, kostede det ekstra pant. Man sagde, at mejeriet altid manglede flasker i syltesæsonen.

Folk brugte dem til at hælde saft på. Mælkevognene kørte rundt i gaderne med hesteforspand, men når man skulle i skole til klokkeslæt, var der ikke tid til at afvente kuskens vræl ind i trappeopgangen: "Mææælk". Ellers var det vist kun skorstensfejeren, der råbte på trappen, et militærisk, taktfast råb: "Skor-stens-fe-je-er!"

Når mor var kommet til noget brugt tøj, som kunne sprættes op og sys om, skulle vi ind til fru Jepsen på den anden side af gaden. Hendes og mandens lejlighed lå under taget over et beskedent hus og var endnu mindre end vor egen. Stuen var fyldt op af et spisebord og en skænk, der stod så tæt, at skænkens låger ikke kunne åbnes helt. I et hjørne stod symaskinen. Der kunne være varmt i stuen, når der blev fyret, og når der havde været flere til tøjprøvning, og fru Jepsen havde arbejdet en hel dag med maskinen, kunne atmosfæren godt være stram.

Bag huset i Karolinegade lå et stort fabriksanlæg, "Audiola", hvis affaldsspand var et eldorado at rode i. Der kunne man finde sære sammenvredne plastik-skulpturer, der var spildt ved maskinerne. Det må have været i plastikkens absolutte barndom, måske var materialet celluloid. Men det gjaldt om at vare sig. Fik en af arbejderne øje på en, blev man jaget bort. En sjov gammel mand kørte som bud og vognmand for fabrikken, Herluf Thomsen hed han, og han kørte en ældgammel grønmalet bil med et lille lad. Pudsigt nok så jeg ham næsten 40 år senere, endnu kørende i samme bil – stadig ældgammel. Han lavede sjove ansigter til os på gaden.

Kolossalbygningen "Borgen" lå ud til Haderslevvej. På toppen sad sirenen, som hylede hver onsdag og lørdag klokken 12. Her

"Borgen". Nordisk Solar, Haderslevvej 25. Foto fra ca. 1960.

boede mors veninde, Margit Ørsleff, som vi i mange år kaldte "Mikkeline", fordi hun havde haft en rolle med det navn i et amatørstykke. Det var et dejligt hjem at besøge. Her var sådan en orden og ro i huset, og her traf jeg første gang det raffinement, at man fik en citronskive i tekoppen. Og så var der elevator! Nede i kælderen var "Salon Borgen". Den ejedes af Frøken Larsen, vistnok en stakkels kvinde, om hvilken det hed sig, at hun var blevet groft udnyttet med strengt arbejde i barndommen. Hun var så nervebe-

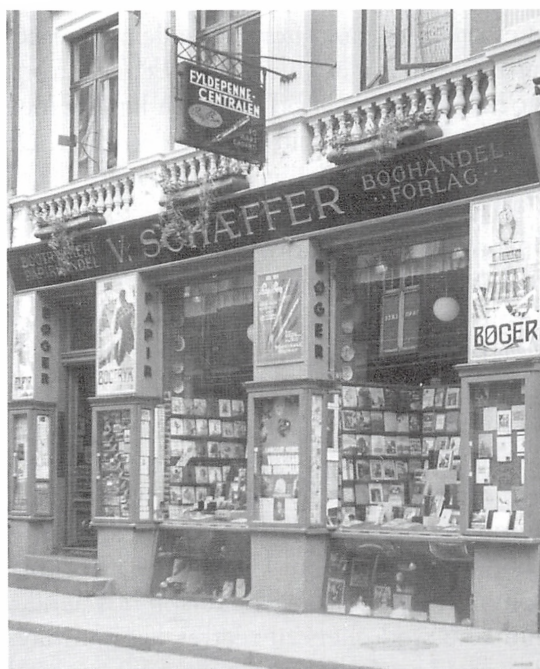
tonet, at hun ikke selv kunne stå i salonen, men lod den drive ved bestyrere. Mor hjalp i lange perioder derovre hos Frøken Andersen. Senere kaldte vi hende Lis, men da var hun blevet gift Thomsen. Alle voksne hed "Hr. NN", "Fru NN" eller "Frøken NN". Helt enkelte tiltalte man ved efternavn alene. Frøken Larsen ringede af og til, hvad der var bestyrerens skræk, for hun snakkede altid længe og sinkede arbejdet. Kruse Christiansen gik hver eneste aften over og gjorde kassen op. Han sammenlignede de indskrevne bestillinger med kassebeholdningen og bragte pengene i banken. Han udbetalte også løn til damerne. Jeg har mangan gang gået ned i salonen og ventet i lange, lange tider på, at mor skulle få en ledig stund og komme ind i baglokalet til mig og være lidt hyggelig. Om fredagen, hvor der altid blev arbejdet sent, blev min søster og jeg sendt om i den solvarme og meget stilfærdige Clemensgade til vore bedsteforældre, Arthur og Anna Mulvad på anden sal i nummer nitten for at spise aftensmad. Så spadserede vi ad Tøndervejs klinkebelagte fortov langs kirkegården, hvor de blå nonner ofte færdedes på deres gang mellem Sct. Michaels Skole og Sct. Hedvigs Klinik. Farmor var rar og tog glad imod os, trods at hun selv havde haft en lang og anstrengende dag på trikotagefabrikken, inden hun kom hjem. "Nå, ja, mor arbejder nok sent", sagde hun, "er far da ikke kommet hjem?" "Nej, han har vist overarbejde", løj jeg; men jeg vidste godt, at han sad og bælede øl på "Helmerhus".

Farmors og farfars stræben gik mestendels ud på at være ordentlige mennesker. Jeg tror ikke, at de havde andre ambitioner. De var tilfredse med at bo i den lille lejlighed, holde

sig selv og boligen net og pæn, køre en lysttur om søndagen, holde forbindelse til farmors mange søskende og så os. Bent var deres eneste barn. Farfar underviste en tid lang i baptisternes søndagsskole, og de var begge oprigtigt troende kristne. Men en eftermiddag i deres hjem kunne være dræbende kedelig! Bortset fra ugeblade var der et spil Ludo og et spil Solitaire. Man spillede ikke kort i den familie.

MORBRORS BESØG

Vor morbror Basse, Søren Kjær i Dons, kom på besøg hos os hver middag og fik sin mad. Han arbejdede hos forlagsboghandler Valde-

V. Schæffers Boghandel i Jernbanegade 5, ca. 1950.

mar Schæffer i Jernbanegade. En spændende gammel butik. Jeg holdt meget af at komme der. Dels fordi min elskede morbror arbejdede der, og dels fordi det gammeldags indrettede butikslokale fascinerede mig. Kunne jeg få lov at komme med ned i kælderen og se, hvordan trykker Christensen arbejdede, var det et helt eventyr. Valdemar Schæffer selv spadserede altid værdigt og adstadigt gennem butikken, lidt duknakket. Han var kendt i byen for sin jagthund, der selv hentede den daglige avis i en kiosk og bar den hjem i munden. Schæffer var nok en smule naiv, men havde sjove indfald. Han lod jævnligt fremstille små visitkortlignende sedler med manende sentenser, som butikkens personale skulle lægge ved de købte bøger. Basse hadede dem. Han havde flere gange lommen fuld af et kort med påskriften "Lad alle mennesker mærke, at I har et mildt sind." Et andet kort, jeg husker, havde et billede af en ligkiste med kranse om og indskriften "Tag det roligt, De slipper ikke levende herfra alligevel".

Et sted, han holdt af at komme, var hos bogbinder Linnemann, der sad i en kælder og hilste med hånden og et venligt smil på forbipasserende, mens han morede og chokerede Basse med at sige højt "God dag, dumme svin!", hvad man jo ikke kunne høre oppe på gaden.

Når Basse ikke kom til middag hos os, gik han op på Søndre Kirkegård og spiste på sin mors grav, eller han besøgte "Fru Esperanto-Nielsen" i Solgården. Han havde i sin ungdom lært esperanto og klaverspil hos hende. Hans hu stod ellers til teatret, og han havde optrådt meget i sin ungdom og senere i KOTA. Mors øvrige tre søskende har aldrig besøgt os.

UD I BYEN

En rask dreng (hvad jeg vist egentlig ikke var) lærte hurtigt byen at kende. Mine skolekammerater og jeg strejfede byen rundt i alle mulige ærinder. Sendte eller selvopfundne. Iført knickers og lange strømper om vinteren og korte bukser og alpehue om sommeren traskede vi byen rundt. Selvfølgelig legede vi i kammeraternes hjem. Det var ofte i små lejligheder, kældre, på lofter og i gårde. Vi kunne også lege i en fremmed båd ved Sydbaneplassen hele eftermiddage. Her stod udrangerede lastbiler på et stykke uglejet mark, hvor mærkelige mænd sov i snavsede vattæpper i førerhusene. Vi løb på havnen og samlede tændstikæskeetiketter. Vi var "filemenister", tændstik-æske-etiket-samlere. En tid samlede vi også på forskellige cigaretpakninger. Engang fik vi forærende svømmebælter af en sømand. Det var bløde bælter, som mor forlangte kasserede, da vi kom hjem. "Der kan jo være tyfus i dem"! Vi løb op på Stejlbjerg og ringede på dørklokkerne i fremmede huse og løb, når der var tegn på liv. Vi samlede flasker og solgte dem for 15 øre stykket. Man fik 6 flødekarammeller for 15 øre i ismejeriet på hjørnet af Ottosgade og Haderslevvej. Vi kunne spadserer på kirkegården og se de mange spændende gravgitre, forvredne træer og monumenter, både af træ, sten og jern. Vi kunne få ærinde på Molands værksted, hvor man for 75 øre kunne få en flaske skåret over og slebet på kanten, så den blev til en vase. Rødvinsflasken "Red Drop" fra SANA i Jernbanegade var yndet til formålet. Vi kunne få ærinde til ægpakkeriet på Tøndervej, hvor man fik knækæg i en medbragt kande til temmelig

Haderslevvej i begyndelsen af 1950erne.

billige penge. "Kvasæg" var endnu billigere, men dem nedlod mor sig ikke til at købe. Eller jeg kunne blive sendt op i Dalbygade til den unge læge Schlamowitz for at skulle vaccineres. Ærinder i byens mange forretninger interesserede altid et barn. Kom man til et fremmed kvarter og skulle gå byærinder for nogen, traf det sjældent, at man ikke i butikken skulle gøre rede for, hvorfra man kom, og hvem man besøgte. En undtagelse var naturligvis de store "fine" butikker. På Saxild-

hus blev man blot venligt ekspederet og ikke andet. Ellers kunne det ske, at ekspedienterne forærede én et bolche, eller hvad der kunne falde fra. Jeg traf forresten en gammel englænder en gang i Jerusalem. Han havde været med "Monty" ved "invasionen" af Danmark og huskede godt byerne langs ruten: Haderslev, Christiansfeld, Saxildhus, Vejle ... Jo, den fine butik gjorde indtryk. En lidt sær skolekammerat til min morbror indbød os en gang til kaffebord på Saxildhus, hvor

jeg fik lov at spise så mange "bikuber", jeg kunne. Det blev til fire stykker!

En gang havde Christiansen købt en del nedtaget træ fra havnen, som lå i gården og skulle saves til brændsel. Heriblandt var en stor og tung jernstang, som min søster og jeg fik bakset op på hendes trehjulede cykel og kørte ned på havnens produkthandel med. En venlig mand tog den, vejede den og gav os hver 25 øre af egen pung med bemærkningen "Det var lige sådan én vi manglede." Så lidt skal der til for at glæde børn.

Gik det vildt til, legede vi i Tøndervejs grusgrav. Jeg mindes nu mest, at der var ler i graven. Det klæbede på sko og tøj, så det var umuligt at lyve sig fra, hvor man havde været.

Havde vi lidt penge, gjaldt det om at få mest muligt ud af dem. Ude i Låsbygade kunne man få "sliktutter", røde og grønne, vistnok til 10 øre stykket, viklet ind i madpapir. I Klostergade lå en bagerbutik, hvor man fik romkugler så store, at jeg har været med til at kassere næsten det halve, fordi der var for meget til, at man kunne rumme det hele. Samme sted fik man et halvt rosinbrød for få penge. Med sådan et imellem sig, kunne der fordrives en hyggelig eftermiddag i slotshaven sammen med en kammerat. Måske fik svanerne i søen en bid med.

På sommerdage kunne det falde mig ind at besøge et kært hjem på Fjordvang. Her bor endnu Thyra Adamy med sin Jupp. Tidligere boede hun i huset sammen med sin mor. Her blev jeg gerne forkælet med småkager, oplæsning af "Frændeløs" og livretter, mens skodderne blev lukket for vinduerne om aftenene. I haven var så mange spændende sten og smukke bede. En mørk aften kunne

det kræve sit mod at passere forbi det øde sydbaneterræn. Det var en lang tur at spadserere for små ben, og vejen faldt forbi huset med det uhyggelige navn "Kolerahuset" og den stilkede saftrende fra saftstationen. Det krævede noget mod at spadserere hjem en mørk aften derudefra. Jeg mindes det hyggelige hjem på Fjordvang med taknemmelighed. Mor kendte lidt til familien i "Kolerahuset", for hun havde som barn boet på "Højløkke", senere kom det til at hedde Valmuevej. Hun var flere gange derude med noget af vort aflagte legetøj til den store familie, og kom en gang hjem og morede sig over, at en af de mindre piger havde taget et stykke legetøj med ordene: "Den ta'r a, så må di annere om æ rest"!

Et andet hjem, jeg gerne kom i, var "Faster Evas" hjem på Dyrehavevej. Hun var ikke min faster, men vore familier var venner gennem generationer, og min moster var gift med hendes bror. Her blev jeg med mellemrum inviteret ud til kaffebord eller julehygge sammen med husets søn. Han var noget ældre end jeg, og jeg beundrede ham som barn voldsomt for hans sikkerhed og for alt, hvad han kunne. Faster Eva vidste nok, at vi ikke altid havde det let i hjemmet. Hun kom selv fra beskedne kår og ville gerne gøre lidt godt for andre. Det lykkedes!

Under disse strejfture oplevede vi ofte, at tilfældige voksne greb ind og blandede sig i vor opførelse. Det var ikke ualmindeligt at høre en forbipasserende sige "Gå ordentligt!", når man slæbte med fødderne. Ved en overgang kunne voksne venligt sige "Så kan du nok løbe over!" eller "Hov, du tabte et stykke papir, kan du vær så god at samle det op igen"! Der kunne også falde ros af fra

ukendte folk: "Hvor går I sødt og hyggeligt, er I søskende?" og lignende deltagende bemærkninger, der gjorde, at man ikke følte sig fortabt. Man kunne også opleve, at et vindue blev åbnet, og man fik stukket et par mønter i hånden og bedt om at gå et par byærinder for helt ubekendte folk. Det blev sædvanligvis opfattet som en spændende opgave. Ikke mindst var det lidt spændende at gå ind i en fremmed lejlighed med varer og se, hvad der kunne falde af i belønning for tjenestvilligheden. Ofte en 25-øre, somme tider nogle småkager eller et stykke frugt. Moderen til en af kammeraterne på Hollændervej sendte os regelmæssigt ned i Sydbanegades tobakshandel efter "fem Gul North State". Så blev der åbnet en ti-styks pakke, og vi fik det halve antal med.

Man traf ofte særprægede personer i byen. Nogle kan man kalde originaler, andre bare genkendelige i bybilledet. "Luse-Peter" var en ubehagelig person. Stærkt usoigneret og med et blusel-løst sprog. "Lysthusdronningen", der ifølge mor en gang var blevet bebrejdet af en af kunderne, at han havde fået fladlus og havde svaret: "Du skal ikke regne med at få perlehøns for en to-krone." "Tjæremanden" var navngivet efter det sorte stof, han arbejdede med og aldrig kunne få af. Det forlød, at han døde efter at være kommet på sygehuset og havde ligget i blød i flere dage. En gammel kone i træsko og med stok kaldtes "Gamle Maren". En af byens veldædige damer havde hilst på hende en gang, hun sad på en trappesten: "Ih, men sidder du her, Maren?", og svaret var: "A vil skide o dig"! En yngre herre med mappe under armen iført bowlerhat og lang sort frakke var bemærkelsesværdig på grund af et stort mørkt

fuldskæg. Vi kaldte ham "Tordenskjold" indbyrdes, men jeg aner ikke, hvem han var.

Men så fandt mor på, at der skulle være lidt system i friheden. Ganske vist beslaglagde lektierne – især de forhadte daglige 30 regnestykker – en del af den gode eftermiddag, men der skulle være tid til at gå i danseskole. Med mor ved hånden blev jeg indskrevet i Lisa Hansens Danseskole. Hun var skrap! Hver lektion indledtes med inklination og "Napoleons March". Det lukkede munden på mig! Jeg vovede ikke at sige et ord til de bløde piger i tyll og duft af sæbe. Lokalet på toppen af Hotel Kolding var dækket af spejle, så Lisa Hansen så alt, selv om hun stod med ryggen til. Årets afslutning foregik på Industriforeningen, hvor der var lejet sal og orkester. Afdansningsballet var festligt arrangeret med fruen selv i dekolleté

Anna-Lise (Bitten) og Bent Mulvad ved Løverdskibet "Lødver", ca. 1954.

og lange handsker. Et år arbejdede hun sammen med Børge Jensen, der selv overtog skolen senere – men da dampede vor familie snart efter ud af staden.

Nu kan det lyde som om vort hjem var helt i drukkenskabens vold. Det er ikke helt rigtigt. Ganske vist var dagligdagen præget af små kår og skræk for Bent Mulvads pengeforbrug. Han var en rædsomt dårlig økonom – ligesom hans far også var det. Men der knytter sig dog også rigtig gode minder til hans person. Han tog mig med til børnehjælpsdag og til opvisninger i KB-Hallen på Agtrupvej, og så var der ingen smalle steder. Han gav karrusselture og sodavand og var hyggelig. Når Basse havde foræret os et Anders And blad, læste han det til tider højt for mig. Han kunne hjælpe med lektierne og klippe julepynt med os, – og så var mor glad, og vi havde det rart. Jeg husker også den tid, hvor han byggede sommerhus i Børup Sande sammen med sin far, og de to hyggede sig ved det og var hinanden nær, som de vist ikke før eller siden har været. Og alle de dejlige ferier i huset derude står i en solskinsglans i erindringer. Men jeg husker også de mange, mange aftener, hvor mor gik og græd ned i sovsen og holdt maden varm, mens hun ventede på, at han skulle komme hjem, og der var usikkerhed om, hvilket humør han nu var i. Vi sad sammen på trappereposen og holdt øje med, hvornår han drejede ind ad Karolinegade, eller – når den var rent gal – mor tog mig ved hånden og min søster på armen og gik ned efter ham på “Helmerhus”, hvor vi kom ind i et tilrøget og slet oplyst lokale. Var den fin, så vankede der en sodavand, og ellers fik vi en tordensky i følge på vejen hjem.

I 1962 fik Bent Mulvad arbejde på “Danfoss”, og vi flyttede fra Karolinegade til Nordborg.